
Meddelandeblad

Mottagare: Socialnämnder eller motsvarande, handläggare och chefer inom socialtjänsten

Nr 3/2021
April 2021

Ökade förutsättningar för kontinuitet och trygghet för placerade barn och unga

Den 1 mars 2021 ändrades vissa regler i socialtjänstlagen (2001:453), SoL, och lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, som rör placerade barn och unga. Syftet med ändringarna är att stärka tryggheten för barn och unga som är placerade utanför det egna hemmet.¹ Det här meddelandebladet redogör kort för de nya lagbestämmelserna.

Vårdplan enligt 11 kap. 3 § SoL

När någon behöver vårdas i ett hem för vård eller boende, stödboende eller familjehem ska en plan upprättas för den vård som socialnämnden avser att anordna, en så kallad vårdplan. Bestämmelsen om vårdplan har genom lagändringen kompletterats. Om vårdplanen gäller ett barn ska den revideras senast när barnet har varit placerat i två år. Den reviderade vårdplanen ska, om det inte möter särskilda hinder, särskilt avse barnets långsiktiga boende. Därefter ska vårdplanen revideras vid behov.²

---

¹ Se proposition 2020/21:35 Regelbundna överväganden av vårdnadsöverflyttning och särskilda lämplighetskrav för offentliga biträden s.1.

² Se 11 kap. 3 § första och andra stycket SoL.

Vårdplanen ska revideras senast när ett barn varit placerat i två år och därefter vid behov

Det är viktigt att vårdplanen är realistisk och att den följs upp.³ Det har visat sig att vårdplanen inte alltid används som ett verktyg för den långsiktiga planeringen av vården och i kommunikationen med föräldrarna.⁴ När en vårdplan upprättas i samband med en placering finns inte alltid nödvändig kunskap om vilka behov som vården behöver tillgodose på längre sikt. Det är då inte möjligt att fullt ut bedöma exempelvis föräldrars förmåga till förändring och vilken uthållighet de kommer att ha i sina ansträngningar för att kunna få hem sitt barn, samt att förutse hur kontakten mellan barn och föräldrar kommer att utvecklas. Andra viktiga omständigheter som har betydelse för långsiktigheten är vilken relation barnet och familjehemsföräldrarna får och hur barnet finner sig till rätta i familjehemmet, i skolan, på fritiden, med kamrater och så vidare.⁵

Kravet på att revidera vårdplanen gäller oavsett grunden för placeringen. Det kan ha sin främsta betydelse när det är hemförhållandena som är orsak till placeringen, men barnets framtida boende kan behöva diskuteras och bedömas även i andra fall. Orsakerna till placeringen är ofta inte entydiga. Även när barnets egna problem är den direkta orsaken till placeringen är det viktigt att diskutera vårdens långsiktiga inriktning.⁶

Det är den sammanlagda tiden som barnet varit placerat som är avgörande för socialnämndens skyldighet att revidera vårdplanen. Det krävs alltså inte att barnet exempelvis ska ha varit placerat i samma familjehem under två år. Två år är den bortre gränsen för den första revideringen av vårdplanen, vilket innebär att nämnden inte behöver avvakta att revidera vårdplanen till dess barnet varit placerat i två år, om behov av revidering uppkommer tidigare. Därefter ska vårdplanen revideras vid behov.⁷

Tydligare fokus i vårdplanen på placerade barns långsiktiga boende

I och med att vårdplanen ska revideras efter två år och vid den tidpunkten, om det inte möter särskilda hinder, särskilt ska avse barnets långsiktiga boende får den en tydligare roll när det gäller den långsiktiga inriktningen av vården. Långsiktighet kan innebära att barnet så snart som möjligt ska återförenas med föräldrarna. Det kan också stå klart, och behöva uttalas, att barnet ska bo kvar i familjehemmet inom överskådlig tid.⁸

När en placering pågått i två år bör det i många fall finnas underlag för att bedöma om återförening är ett realistiskt alternativ. Om möjligheten till återförening verkar vara avlägsen är det viktigt att bedöma barnets framtida behov utifrån det perspektivet. Målet bör då vara att de biologiska föräldrarna, familjehemsföräldrarna och barnets socialsekreterare efter en tid gemensamt kan uttala att barnet behöver få bo kvar i familjehemmet. Genom att lagen nu

³ Se Socialutskottets betänkande Övervägande av vårdnadsöverflyttning, revidering av vårdplan för placerade barn och särskilda lämplighetskrav för offentliga biträden (2020/21:SoU5) s. 21.

⁴ Se Barns och ungas rätt vid tvångsvård - Förslag till ny LVU. Slutbetänkande av Utredningen om tvångsvård för barn och unga (SOU 2015:71) Del A s. 557.

⁵ Se Socialutskottets betänkande 2020/21:SoU5 s. 21 och 35 f. och SOU 2015:71 s. 647.

⁶ Se Socialutskottets betänkande 2020/21:SoU5 s. 22 och SOU 2015:71 s. 648.

⁷ Se Socialutskottets betänkande 2020/21:SoU5 s. 23 och 36.

⁸ Se Socialutskottets betänkande 2020/21:SoU5 s. 21 och SOU 2015:71 s. 645.

ger ett särskilt forum för den nödvändiga dialogen, det vill säga inför revideringen av vårdplanen, finns bättre förutsättningar för att socialtjänstens bedömning kan framföras på ett genomtänkt och strukturerat sätt.⁹

Kravet på att revidera vårdplanen efter två år är ovillkorligt, men det kan finnas särskilda hinder som gör att det inte går att planera långsiktigt, exempelvis att det i ett LVU-ärende pågår en rättsprocess eller att barnet nyligen omplacerats.¹⁰

Socialnämndens överväganden om vårdnadsöverflyttning enligt 6 kap. 8 § SoL och 13 § LVU

Socialnämnden har sedan tidigare en lagstadgad skyldighet att särskilt överväga om det fanns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden till familjehemsföräldrarna, när ett barn varit placerat i samma familjehem under tre år från det att placeringen verkställdes.¹¹ Det finns inget som hindrar att nämnden överväger frågan om vårdnadsöverflyttning dessförinnan.¹² Kravet att överväga vårdnadsöverflyttning gäller både när ett barn har placerats med samtycke enligt SoL och när ett barn placerats med stöd av LVU.¹³ Skyldigheten att överväga vårdnadsöverflyttning infördes för att möjligheterna till överflyttning av vårdnaden till familjehemsföräldrar inte ansågs ha utnyttjats i tillräcklig utsträckning.¹⁴ Barn som placeras i familjehem blir ibland kvar i vården under lång tid. Det är inte ovanligt att barn lever i ovisshet om var de hör hemma och om och hur länge de får bo kvar i ett familjehem.¹⁵ En överflyttning av vårdnaden skapar bättre möjligheter för kontinuitet och trygghet i vården.¹⁶ Genom den nu aktuella lagändringen kompletteras bestämmelserna i 6 kap. 8 § SoL och 13 § LVU med en skyldighet för nämnden att årligen överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden efter det övervägande som ska göras när barnet varit placerat tre år i samma familjehem.¹⁷

När ett barn varit placerat i samma familjehem under tre år ska överväganden göras årligen

En placering av ett barn i ett familjehem bör som utgångspunkt inriktas på att få till stånd en återförening av barnet och föräldrarna. Det gäller även om arbetet med återförening kan ta lång tid. I vissa fall kan det emellertid stå klart att det är bäst för barnet att stanna kvar i familjehemmet.¹⁸ Om ett barn stadigvarande har vårdats och fostrats i ett annat enskilt hem än föräldrahemmet och det är uppenbart att det är bäst för barnet att det rådande förhållandet får bestå och att vårdnaden flyttas över till den eller dem som tagit emot barnet,

⁹ Se Socialutskottets betänkande 2020/21:SoU5 s. 21 f. och SOU 2015:71 s. 648.

¹⁰ Se Socialutskottets betänkande 2020/21:SoU5 s. 22.

¹¹ Se 6 kap. 8 § andra stycket SoL och 13 § tredje stycket LVU.

¹² Se Socialutskottets betänkande Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m. (2002/03:SoU15) s. 49.

¹³ Se 6 kap. 8 § andra stycket SoL och 13 § tredje stycket LVU.

¹⁴ Se proposition 2002/03:53 Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m. s. 85 f.

¹⁵ Se prop. 2002/03:53 s. 84.

¹⁶ Se prop. 2002/03:53 s. 86.

¹⁷ 6 kap. 8 § andra stycket SoL och 13 § tredje stycket LVU.

¹⁸ Se proposition 1981/82:168 om vårdnad och umgänge m.m. s. 39.

eller någon av dem, ska vårdnaden flyttas över till dem. Det följer av 6 kap. 8 § föräldrabalken, FB. Bestämmelsen syftar till att förhindra att barn som har rotat sig i ett familjehem blir uppryckta från en miljö där de har funnit sig tillrätta och känner en större trygghet och känslomässig förankring än i sitt föräldrahem. Genom vårdnadsöverflyttning kan det skapas bättre förutsättningar för kontinuitet och trygghet i vården.¹⁹

Det kan inte uteslutas att det kan behövas längre tid än tre år i ett familjehem för att det ska anses vara till barnets bästa att vårdnaden flyttas över till familjehemmet.²⁰ Tidigare har det inte framgått av lagen hur socialnämnden ska fortsätta att bevaka frågan om vårdnadöverflyttning efter det att barnet varit placerad i samma familjehem under tre år. Det framgick inte heller inom vilket tidsintervall sådana överväganden skulle göras.²¹ Den nya bestämmelsen klargör att socialnämnden ska överväga frågan om vårdnadsöverflyttning årligen när barnet varit placerat i samma familjehem under tre år. Utgångspunkten är att överväganden om vårdnadsöverflyttning ska göras så snart det finns ett behov, vilket kan innebära att övervägandena behöver göras oftare än en gång per år.²²

Tydligare vad socialnämnden särskilt ska beakta vid övervägandet

Av 6 kap. 8 § FB framgår att en vårdnadsöverflyttning ska göras när det är uppenbart bäst för barnet. Tillägget i 6 kap. 8 § tredje stycket SoL och 13 § fjärde stycket LVU tydliggör vilka omständigheter som socialnämnden särskilt ska ta hänsyn till när nämnden överväger om det finns skäl att ansöka om vårdnadsöverflyttning till familjehemsföräldrarna.

Vid överväganden ska socialnämnden särskilt beakta:

- barnets och familjehemsföräldrarnas inställning till en vårdnadsöverflyttning
- barnets relation till familjehemsföräldrarna och deras förmåga att tillgodose barnets behov av en trygg och god uppväxt
- familjehemsföräldrarnas inställning till och förmåga att tillgodose barnets behov av kontakt med sina föräldrar och andra närstående
- barnets relation till sina föräldrar.²³

Uppräkningen är inte är uttömmande.²⁴ Det betyder att socialnämnden även kan ta hänsyn till andra omständigheter som kan ha betydelse för bedömningen av om det finns skäl att ansöka om vårdnadsöverflyttning till familjehemsföräldrarna.

Vid övervägandet ska socialnämnden beakta barnets och familjehemsföräldrarnas inställning till en vårdnadsöverflyttning. Familjehemsföräldrarna ska vilja bli vårdnadshavare för barnet. Barnets inställning till att vårdnaden flyttas över till familjehemsföräldrarna har stor betydelse för frågan om vårdnadsöverflyttning. Även barnets relation till familjehemsföräldrarna och deras förmåga att tillgodose hans behov av en trygg och god uppväxt ska beaktas. Vid bedömningen ska nämnden vidare ta hänsyn till familjehems-

¹⁹ Se prop. 1981/82:168 s. 70 och prop. 2020/21:35 s. 17.

²⁰ Se prop. 2002/03:53 s. 86.

²¹ Se prop. 2020/21:35 s.15.

²² Se prop. 2020/21:35 s. 16 och 35.

²³ Se 6 kap. 8 § tredje stycket SoL och 13 § fjärde stycket LVU.

²⁴ Se Socialutskottets betänkande 2020/21:SoU5 s. 33.

föräldrarnas inställning till och förmåga att tillgodose barnets behov av kontakt med sina föräldrar och andra närstående. En annan omständighet nämnden ska beakta vid bedömningen av om det är till barnets bästa att ansöka om överflyttning av vårdnaden till familjehemsföräldrarna, är barnets relation till sina föräldrar. Det är viktigt att socialnämnden överväger hur en vårdnadsöverflyttning påverkar barnets kontakt med sin ursprungsfamilj på längre sikt. Den omständigheten att barnet och föräldrarna har ett fungerande umgänge bör inte vara ett hinder för att socialnämnden ska kunna överväga att ansöka om en vårdnadsöverflyttning.²⁵

Vårdnadsöverflyttning prövas på talan av socialnämnden

Frågor om vårdnadsöverflyttning prövas på talan av socialnämnden vid tingsrätten i den ort där barnet har sitt hemvist.²⁶ En överflyttning av vårdnaden innebär att ansvaret för barnets personliga förhållanden och för att barnets behov av omvårdnad, trygghet och en god fostran tillgodoses, flyttas över på den eller dem som ska ta över vårdnaden.²⁷ Avgörande för alla beslut om vårdnad är barnets bästa.²⁸

Särskilda lämplighetskrav ställs på det offentliga biträdet i mål och ärenden enligt LVU

I syfte att förbättra barns och ungas förutsättningar att få sina rättigheter tillgodosedda, har det införts en ny bestämmelse om särskilda lämplighetskrav på offentliga biträden för barn och unga i mål och ärenden enligt LVU.²⁹ Det är bara den som på grund av sina kunskaper och erfarenheter och även i övrigt är särskilt lämplig för uppdraget som får förordnas som offentligt biträde.³⁰

Uppdraget som offentligt biträde kräver kunskaper om beslutsprocessen enligt LVU, barns utveckling och vilka behov och rättigheter de har. Kravet på att den som ska förordnas även i övrigt ska vara särskilt lämplig för uppdraget innebär att domstolen vid lämplighetsbedömningen även ska ta hänsyn till andra omständigheter än relevanta kunskaper och erfarenheter. Det offentliga biträdet bör ha förmåga att sätta sig in i ett barns eller en ungs situation och kunna kommunicera med ett barn eller en ung person på ett lättförståeligt och anpassat sätt. Dessutom bör uppdraget utövas så att barnets bästa sätts i främsta rummet och – i den mån som förutsättningar finns för det – hänsyn tas till barnets eller den ungs egen vilja. Om en person uppfyller kraven på kunskap och erfarenhet men har uppvisat dåligt omdöme eller agerat olämpligt, bör hen inte förordnas som offentligt biträde. Lämplighetskraven gäller både när ett barn eller en ung person får ett eget offentligt

²⁵ Se SOU 2015:71 s. 670 f och Socialutskottets betänkande 2020/21:SoU5 s. 33 och 35.

²⁶ Se 6 kap. 8 § andra stycket och 17 § första stycket FB.

²⁷ Se 6 kap. 1 och 2 §§ FB.

²⁸ Se 6 kap. 2 a § FB.

²⁹ Se prop. 2020/21:35 s. 25.

³⁰ Se 39 § andra stycket LVU.

biträde, och när domstolen förordnar ett gemensamt biträde för ett barn och barnets vårdnadshavare.³¹

Om barnet eller den unge själv har föreslagit någon som är lämplig ska domstolen förordna hen, om det inte finns särskilda skäl mot det.³² Kommer domstolen fram till att den person som barnet eller den unge föreslår inte uppfyller de särskilda lämplighetskraven, bör den personen inte förordnas.³³

---

³¹ Se prop. 2020/21:35 s. 33 f.

³² Se 5 § lagen (1996:1620) om offentligt biträde och 26 § första stycket rättshjälpslagen (1996:1619).

³³ Se prop. 2020/21:35 s. 26.

Denna information (art.nr. 2021-4-7367) kan laddas ner från Socialstyrelsens webbplats: www.socialstyrelsen.se/publikationer.
